

**Verdrag inzake de rechten
van het kind**

Distr.: Algemeen
17 april 2013

Origineel: Engels

Comité voor de Rechten van het Kind

**General Comment nr. 17 (2013) over het recht van
het kind op rust, ontspanning, spel, recreatieve
activiteiten, cultureel leven en kunst (art. 31)**

Inhoud

	<i>Paragrafen</i>	<i>Pagina</i>
I. Inleiding	-6	3
II. Doelstellingen	7	3
III. Betekenis van artikel 31 in het leven van kinderen	8-13	4
IV. Juridische analyse van artikel 31	14-15	5
A. Artikel 31, lid 1	14	5
B. Artikel 31, lid 2	15	7
V. Artikel 31 in de bredere context van het Verdrag	16-31	7
A. Verbanden met de algemene beginselen van het Verdrag	16-19	7
B. Verbanden met andere relevante rechten	20-31	8
VI. Het creëren van de context voor de uitvoering van artikel 31	32-47	10
A. Factoren voor een optimale omgeving	32	10
B. Uitdagingen die moeten worden aangegaan bij de uitvoering van artikel 31 .	33-47	11
VII. Kinderen die bijzondere aandacht behoeven om hun rechten uit artikel 31 verwezenlijken	48-53	15 te
VIII. Verplichtingen van de Staten die partij zijn	54-59	17
IX. Verspreiding	60-61	22

* Goedgekeurd door de Commissie tijdens de 62e zitting (14 januari - 1 februari 2013).

I. Inleiding

1. Het belang van spel en recreatie in het leven van elk kind wordt al lang erkend door de internationale gemeenschap, zoals blijkt uit de afkondiging in de Verklaring van de Rechten van het Kind van 1959: "Het kind krijgt alle gelegenheid tot spel en recreatie [...]; de samenleving en de overheid zullen zich inspannen om het genot van dit recht te bevorderen" (art. 7). Deze afkondiging werd verder versterkt in het Verdrag inzake de rechten van het kind (het Verdrag) van 1989, waarin in artikel 31 uitdrukkelijk wordt gesteld dat "de Staten die partij zijn bij het Verdrag van 1989 erkennen het recht van het kind op rust en ontspanning, het recht van het kind om deel te nemen aan spel en recreatieve activiteiten die passen bij de leeftijd van het kind en het recht om vrij deel te nemen aan het culturele en artistieke leven"

2. Gelet op de tenuitvoerlegging van de rechten van het kind op grond van het Verdrag maakt de Commissie zich echter zorgen over de gebrekkige erkenning door de Staten van de in artikel 31 genoemde rechten. De geringe erkenning van hun belang voor het leven van kinderen leidt tot een gebrek aan investeringen in passende voorzieningen, een zwakke of ontbrekende beschermende wetgeving en de onzichtbaarheid van kinderen in de nationale en lokale planning. In het algemeen wordt er geïnvesteerd in het aanbieden van gestructureerde en georganiseerde activiteiten, maar even belangrijk is de noodzaak om tijd en ruimte te creëren voor kinderen om spontaan te spelen, te recreëren en creatief te zijn, en om maatschappelijke attitudes te bevorderen die dergelijke activiteiten ondersteunen en aanmoedigen.

3. De Commissie maakt zich met name zorgen over de moeilijkheden die bepaalde categorieën kinderen ondervinden met betrekking tot het genot en de voorwaarden voor gelijkheid van de in artikel 31 omschreven rechten, met name meisjes, arme kinderen, kinderen met een handicap, inheemse kinderen, kinderen die tot minderheden behoren, enz.

4. Bovendien hebben ingrijpende veranderingen in de wereld een grote invloed op de mogelijkheden van kinderen om gebruik te maken van de rechten die in artikel 31 zijn vastgelegd. De stedelijke bevolking, vooral in ontwikkelingslanden, neemt aanzienlijk toe, evenals het geweld wereldwijd in al zijn vormen - thuis, op scholen, in de massamedia en op straat. De implicaties, samen met de commercialisering van speelvoorzieningen, zijn van invloed op de manier waarop kinderen zich bezighouden met recreatie, maar ook met culturele en artistieke activiteiten. Voor veel kinderen in zowel rijke als arme landen wordt de tijd die beschikbaar is om van deze rechten gebruik te maken, verkort door kinderarbeid, huishoudelijk werk of toenemende eisen op het gebied van onderwijs.

5. Dit General Comment is ontwikkeld om deze problemen aan te pakken, de zichtbaarheid, het bewustzijn en het begrip bij de Staten van de centrale rol van de in artikel 31 bedoelde rechten in het leven en de ontwikkeling van elk kind te vergroten en er bij de Staten op aan te dringen maatregelen uit te werken om de uitvoering ervan te waarborgen. De rechten in artikel 31 zijn universeel van toepassing voor al de verschillende gemeenschappen en samenlevingen in de wereld en respecteren de waarde van alle culturele tradities en vormen. Elk kind moet deze rechten kunnen genieten, ongeacht waar hij of zij woont, zijn of haar culturele achtergrond of zijn of haar ouderlijke status.

6. Dit General Comment heeft slechts licht betrekking op het thema sport, aangezien dit op zich al een belangrijke thema is. Met betrekking tot het culturele leven richt dit General Comment zich vooral op aspecten die verband houden met creatieve of artistieke activiteiten, en niet zozeer op de bredere definitie van het recht van het kind om van zijn of haar eigen cultuur te genieten, die in artikel 30 wordt gehanteerd.

II. Doelstellingen

7. Met dit General Comment wordt getracht het belang van artikel 31 voor het welzijn en de ontwikkeling van kinderen beter te begrijpen, het respect voor en de toepassing van de rechten uit artikel 31 en van andere rechten in het Verdrag te waarborgen en te versterken, en de gevolgen te benadrukken voor de vaststelling van:

(a) de daaruit voortvloeiende verplichtingen van de Staten bij de uitwerking van alle uitvoeringsmaatregelen, strategieën en programma's die gericht zijn op de verwezenlijking en volledige tenuitvoerlegging van de in artikel 31 omschreven rechten;

(b) de rol en verantwoordelijkheden van de particuliere sector, met inbegrip van bedrijven die actief zijn op het gebied van recreatie, culturele en artistieke activiteiten en maatschappelijke organisaties die dergelijke diensten voor kinderen verlenen;

(c) richtlijnen voor alle personen die met kinderen werken, met inbegrip van ouders, over alle acties die op het gebied van spel en recreatie worden ondernomen.

III. Betekenis van artikel 31 in het leven van kinderen

8. Artikel 31 moet holistisch worden opgevat, zowel wat de bestanddelen ervan betreft als de relatie met het verdrag in zijn geheel. Elk element van artikel 31 is onderling verbonden en versterkt, en wanneer dit gerealiseerd wordt, dient het om het leven van kinderen te verrijken. Samen beschrijven ze de voorwaarden die nodig zijn om de unieke en evoluerende aard van de kindertijd te beschermen. Dit bereiken is van fundamenteel belang voor de kwaliteit van de kindertijd, voor het recht van kinderen op een optimale ontwikkeling, voor de bevordering van veerkracht en voor het realiseren van andere rechten. Een omgeving waarin speel- en recreatiemogelijkheden voor alle kinderen beschikbaar zijn, biedt de voorwaarden voor creativiteit; mogelijkheden om competenties uit te oefenen door middel van zelf geïnitieerd spel bevordert de motivatie, lichaamsbeweging en de ontwikkeling van vaardigheden; onderdompeling in het culturele leven verrijkt speelse interacties; rust zorgt ervoor dat kinderen de nodige energie en motivatie hebben om deel te nemen aan spel en creatieve betrokkenheid.

9. Spel en recreatie zijn essentieel voor de gezondheid en het welzijn van kinderen en bevorderen de ontwikkeling van creativiteit, verbeelding, zelfvertrouwen, zelfredzaamheid, maar ook van fysieke, sociale, cognitieve en emotionele kracht en vaardigheden. Ze dragen bij aan alle aspecten van het leren;¹ ze vormen een manier van participatie in het dagelijks leven en zijn van intrinsieke waarde voor het kind, puur in termen van het plezier en het genot dat ze bieden. Uit onderzoek blijkt dat spelen ook centraal staat in de spontane ontwikkelingsdrang van kinderen en dat het een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling van de hersenen, vooral in de eerste jaren. Spel en recreatie vergemakkelijken het vermogen van kinderen om te onderhandelen, het emotionele evenwicht te herstellen, conflicten op te lossen en beslissingen te nemen. Door hun betrokkenheid bij spel en recreatie leren kinderen al doende; zij verkennen en ervaren de wereld om hen heen, zij experimenteren met nieuwe ideeën, rollen en ervaringen en begrijpen zo hun sociale positie in de wereld en bouwen deze op.

10. Zowel spel als recreatie kunnen plaatsvinden wanneer kinderen alleen zijn, samen met hun leeftijdsgenoten of met ondersteunende volwassenen. De ontwikkeling van kinderen kan worden ondersteund door liefdevolle en zorgzame volwassenen die zich door middel van spel met kinderen verbinden. Deelname met kinderen aan het spel geeft volwassenen unieke

¹ UNESCO, *Education for the twenty-first century: issues and prospects* (Parijs, 1998).

inzichten in en begrip voor het perspectief van het kind. Het bouwt respect tussen de generaties op, draagt bij tot effectief begrip en communicatie tussen kinderen en volwassenen en biedt mogelijkheden om begeleiding en prikkels te bieden. Kinderen profiteren van recreatieve activiteiten met volwassenen, waaronder vrijwillige deelname aan georganiseerde sporten, spelletjes en andere recreatieve activiteiten. De voordelen zijn echter minder groot, vooral in de ontwikkeling van creativiteit, leiderschap en teamgeest, als de controle door volwassenen zo groot is dat het de eigen inspanningen van het kind om zijn of haar spelactiviteiten te organiseren en uit te voeren ondermijnt.

11. Betrokkenheid bij het culturele leven van een gemeenschap is een belangrijk element van het saamhorigheidsgevoel van kinderen. Kinderen erven en ervaren het culturele en artistieke leven van hun familie, gemeenschap en samenleving, en door dat proces ontdekken en smeden ze hun eigen identiteit en dragen ze op hun beurt bij aan de stimulering en het behoud van het culturele leven en de traditionele kunst.

12. Daarnaast reproduceren, transformeren en creëren kinderen cultuur en geven dit door middel van hun eigen fantasierijke spel, door zang, dans, animatie, verhalen, schilderkunst, spelletjes, straattheater, poppenspel, festivals, enzovoort. Zij leren het culturele en artistieke leven om hen heen te begrijpen vanuit de relaties met volwassenen en leeftijdsgenoten, en de betekenis ervan vertalen zij en passen zij aan via hun eigen generatie-ervaring. Door betrokkenheid met hun leeftijdsgenoten creëren en dragen kinderen hun eigen taal, spelletjes, geheime werelden, fantasieën en andere culturele kennis over. Het spel van kinderen genereert een “cultuur van de kindertijd”, van spelletjes op school en op de speelplaats tot stedelijke activiteiten zoals knikkeren, vrij rennen, straatkunst, enzovoort. Kinderen lopen ook voorop in het gebruik van digitale platforms en virtuele werelden om nieuwe communicatiemiddelen en sociale netwerken te creëren, waardoor verschillende culturele omgevingen en artistieke vormen worden gesmeed. Deelname aan culturele en artistieke activiteiten is noodzakelijk om het begrip van kinderen te vergroten, niet alleen van hun eigen cultuur, maar ook van andere culturen, omdat het hun de mogelijkheid biedt om hun horizon te verbreden en te leren van andere culturele en artistieke tradities, en zo bij te dragen aan wederzijds begrip en waardering voor diversiteit.

13. Tot slot zijn rust en vrije tijd even belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen als de basis van voeding, huisvesting, gezondheidszorg en onderwijs. Zonder voldoende rust zullen kinderen de energie, motivatie en het fysieke en mentale vermogen missen om zinvol te participeren of te leren. Het ontzeggen van rust kan een onomkeerbare fysieke en psychologische impact hebben op de ontwikkeling, de gezondheid en het welzijn van kinderen. Kinderen hebben ook behoefte aan vrije tijd en ruimte, gedefinieerd als tijd en ruimte zonder verplichtingen, vermaak of prikkels, die ze naar believen actief of inactief kunnen invullen.

IV. Juridische analyse van artikel 31

A. Artikel 31, lid 1

14. De Staten die partij zijn erkennen de volgende rechten van het kind:

(a) **Rust:** Het recht op rust vereist dat kinderen voldoende pauze krijgen van hun werk, opleiding of enige vorm van inspanning om hun optimale gezondheid en welzijn te waarborgen. Het vereist ook dat zij de mogelijkheid krijgen om voldoende te slapen. Bij de vervulling van het recht op respijt en voldoende slaap moet rekening worden gehouden met de zich ontwikkelende capaciteiten van kinderen en hun ontwikkelingsbehoeften.

(b) **Vrije tijd:** Vrijtijdsbesteding is de tijd waarin gespeeld of gerecreëerd kan worden. Het wordt gedefinieerd als vrije of niet-verplichte tijd die geen betrekking heeft op formele opleiding, werk, verantwoordelijkheden thuis, het uitvoeren van andere levensondersteunende functies of het deelnemen aan activiteiten die van buiten het individu uitgaan. Met andere woorden: het is grotendeels willekeurige tijd die het kind naar believen kan gebruiken.

(c) **Spel:** Spel van kinderen is elk gedrag, elke activiteit of proces dat door kinderen zelf wordt geïnitieerd, gecontroleerd en gestructureerd; het speelt zich af waar en wanneer de mogelijkheid zich voordoet. Zorgverleners kunnen bijdragen aan het creëren van omgevingen waarin het spel plaatsvindt, maar het spel zelf is niet verplicht, wordt gedreven door intrinsieke motivatie en niet als middel om een doel te bereiken. Spel is het uitoefenen van autonomie, fysieke, mentale of emotionele activiteit en kan oneindig veel vormen aannemen, in groepsverband of alleen. Deze vormen veranderen in de loop van de kindertijd en worden aangepast. De belangrijkste kenmerken van het spel zijn plezier, onzekerheid, uitdaging, flexibiliteit en niet-productiviteit. Samen dragen deze factoren bij aan het plezier dat het spel oplevert en de daaruit voortvloeiende stimulans om te blijven spelen. Hoewel spel vaak als niet-essentieel wordt beschouwd, bevestigt de Commissie nogmaals dat het een fundamentele en vitale dimensie van het plezier van de kindertijd is, alsook een essentieel onderdeel van de fysieke, sociale, cognitieve, emotionele en spirituele ontwikkeling.

(d) **Recreatieve activiteiten:** Recreatie is een overkoepelende term die gebruikt wordt om een zeer breed scala aan activiteiten te beschrijven, waaronder deelname aan muziek, kunst, ambachten, maatschappelijke betrokkenheid, clubs, sport, spel, wandelen en kamperen en het uitoefenen van hobby's. Het bestaat uit activiteiten of ervaringen, vrijwillig gekozen door het kind, hetzij vanwege de onmiddellijke bevrediging die het biedt, hetzij omdat het kind merkt dat er een bepaalde persoonlijke of sociale waarde behaald wordt door deze te vervullen. Recreatie vindt vaak plaats in speciaal daarvoor ontworpen ruimtes. Hoewel veel recreatieve activiteiten door volwassenen kunnen worden georganiseerd en beheerd, moet recreatie een vrijwillige activiteit zijn. Verplichte of afgedwongen spelletjes en sport of verplichte betrokkenheid bij een jongerenorganisatie zijn bijvoorbeeld geen recreatie.

(e) **Passend bij de leeftijd van het kind:** Artikel 31 benadrukt het belang van activiteiten die passen bij de leeftijd van het kind. Op het gebied van spel en recreatie moet de leeftijd van het kind in aanmerking worden genomen bij het bepalen van de hoeveelheid tijd die het kind wordt gegund, de aard van de beschikbare ruimten en omgevingen, vormen van stimulering en diversiteit, de mate van noodzakelijk toezicht en betrokkenheid van volwassenen om de veiligheid en beveiliging te waarborgen. Naarmate kinderen ouder worden, veranderen hun behoeften en wensen van een omgeving die speelmogelijkheden biedt naar plaatsen die mogelijkheden bieden om te socialiseren, om samen te zijn met leeftijdgenoten of om alleen te zijn. Zij zullen ook geleidelijk aan meer mogelijkheden onderzoeken die het nemen van risico's en uitdagingen met zich meebrengen. Deze ervaringen zijn noodzakelijk voor de ontwikkeling van tieners en dragen bij aan hun ontdekking van hun identiteit en verbondenheid.

(f) **Culturele leven en kunst:** De Commissie onderschrijft het standpunt dat kinderen en hun gemeenschappen door middel van het culturele leven en de kunst hun specifieke identiteit en de betekenis die zij aan hun bestaan geven, tot uitdrukking brengen en een wereldbeeld opbouwen dat hun contact met externe factoren die hun leven beïnvloeden, weergeeft.² Aan culturele en artistieke expressie wordt uitdrukking gegeven en er wordt van genoten in huis, op school, op straat en in de openbare ruimte, maar ook door

² Commissie inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, General Comment nr. 21 (2009) over het recht van iedereen om deel te nemen aan het culturele leven, lid 13.

middel van dans, festivals, ambachten, ceremonies, rituelen, theater, literatuur, muziek, cinema, tentoonstellingen, film, digitale platforms en video. Cultuur komt voort uit de gemeenschap als geheel; geen enkel kind mag de toegang worden ontzegd, noch tot de totstandkoming, noch tot de voordelen ervan. Het culturele leven ontstaat vanuit de cultuur en de gemeenschap in plaats van dat het van bovenaf wordt opgelegd, en de rol van Staten moet zijn om het te begeleiden en niet om het te verschaffen.³

g) **Vrij deelnemen:** Het recht van kinderen om vrij deel te nemen aan het culturele leven en aan kunst vereist dat de Staten die partij zijn de toegang van het kind en de keuze tot en de betrokkenheid bij dergelijke activiteiten respecteren en zich onthouden van inmenging, met dien verstande dat zij verplicht zijn de bescherming van het kind en de bevordering van de belangen van het kind te garanderen. De Staten die partij zijn moeten er ook voor zorgen dat anderen dat recht niet beperken. De beslissing van het kind om dit recht al dan niet uit te oefenen is zijn of haar keuze en moet als zodanig worden erkend, gerespecteerd en beschermd.

B. Artikel 31, lid 2

15. De Staten die partij zijn eerbiedigen en bevorderen de volgende rechten van het kind:

a) **Ten volle deelnemen aan het culturele en artistieke leven:** Het recht op volledige deelname heeft drie onderling samenhangende en elkaar versterkende dimensies:

(i) **Toegang** vereist dat kinderen de kans krijgen om het culturele en artistieke leven te ervaren en een breed scala aan uitdrukkingsvormen te leren kennen;

(ii) **Deelname** vereist dat concrete mogelijkheden worden gegarandeerd voor kinderen, individueel of als groep, om zich vrijelijk te uiten, te communiceren, te handelen en creatieve activiteiten te ontplooiën, met het oog op de volledige ontwikkeling van hun persoonlijkheid;

iii) **Bijdrage aan het culturele leven** omvat het recht van kinderen om bij te dragen aan de spirituele, materiële, intellectuele en emotionele uitingen van cultuur en kunst, waardoor de ontwikkeling en de transformatie van de samenleving waartoe zij behoren, wordt bevorderd.

(b) **Het bieden van passende mogelijkheden aanmoedigen:** Hoewel de eis om het bieden van passende mogelijkheden aan te moedigen, culturele, artistieke, recreatieve en vrijetijdsactiviteiten verlangt, interpreteert de Commissie dit ook als spel, in navolging van artikel 4 van het Verdrag. De Staten die partij zijn moeten daarom de noodzakelijke en passende voorwaarden voor deelname waarborgen om de mogelijkheden voor de verwezenlijking van de in artikel 31 bedoelde rechten te vergemakkelijken en te bevorderen. Kinderen kunnen hun rechten alleen verwezenlijken als de noodzakelijke wetgevende, beleids-, budgettaire, milieu- en dienstenkaders aanwezig zijn.

(c) **Het bieden van gelijke kansen:** Ieder kind moet gelijke kansen krijgen om zijn of haar rechten uit hoofde van artikel 31 te genieten.

³ Zie UNESCO, "Verklaring van Mexico-Stad over Cultuurbeleid", Wereldconferentie over Cultuurbeleid, Mexico-Stad, 26 juli - 6 augustus 1982.

V. Artikel 31 in de bredere context van het Verdrag

A. Verbanden met de algemene beginselen van het Verdrag

16. **Artikel 2 (non-discriminatie):** De Commissie benadrukt dat de Staten die partij zijn alle passende maatregelen moeten nemen om ervoor te zorgen dat alle kinderen de mogelijkheid hebben om hun rechten uit hoofde van artikel 31 te doen gelden zonder enige vorm van discriminatie, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of sociale afkomst, eigendom, handicap, geboorte of andere status van het kind of de ouder of wettelijke voogd. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de rechten van bepaalde groepen kinderen, waaronder , maar niet uitsluitend, meisjes, kinderen met een handicap, kinderen die in een arme of gevaarlijke omgeving leven, kinderen die in armoede leven, kinderen in straf-, gezondheidszorg- of tehuisinstellingen, kinderen in conflictsituaties of humanitaire rampen, kinderen in plattelandsgemeenschappen, kinderen die asiel aanvragen en vluchtelingenkinderen, kinderen die op straat leven, nomadische groepen, migrantenkinderen of in eigen land ontheemde kinderen, kinderen van inheemse en minderheidsgroepen, werkende kinderen, kinderen die geen ouders hebben en kinderen die onder grote druk staan om goed op school te presteren.

17. **Artikel 3 (belang van het kind):** De Commissie benadrukt dat de verwezenlijking van de rechten van artikel 31 per definitie in het belang van het kind is. De verplichting om rekening te houden met de belangen van het kind is van toepassing op kinderen als individu en als groep of gemeenschap. Bij alle wetgevings-, beleids- en begrotingsmaatregelen, alsmede maatregelen op het gebied van milieu of dienstverlening, die gevolgen kunnen hebben voor de in artikel 31 bedoelde rechten, moet rekening worden gehouden met de belangen van kinderen. Dit geldt bijvoorbeeld voor regelgeving op het gebied van gezondheid en veiligheid, afvalverwijdering en -inzameling, woon- en vervoersplanning, ontwerp en toegankelijkheid van het stadslandschap, inrichting en toegankelijkheid van parken en andere groene ruimten, vaststelling van schooltijden, kinderarbeid en onderwijswetgeving, planningsaanvragen of wetgeving op het gebied van privacy op het internet, onder andere.

18. **Artikel 6 (leven, overleven en ontwikkeling):** De Verdragsstaten moeten er zoveel mogelijk voor zorgen dat het leven, het overleven en de ontwikkeling van het kind zo goed mogelijk worden gewaarborgd. In dit verband wijst de Commissie erop dat de positieve waarde van elke dimensie van artikel 31 voor de bevordering van de ontwikkeling en ontwikkelende capaciteiten van kinderen moet worden erkend. Dit vereist ook dat de maatregelen ter uitvoering van artikel 31 in overeenstemming zijn met de ontwikkelingsbehoeften van kinderen van alle leeftijden. De Staten die partij zijn moeten het bewustzijn en het begrip van de centrale rol van het spel voor de ontwikkeling van kinderen bevorderen bij ouders, verzorgers, overheidsfunctionarissen en alle professionals die met en voor kinderen werken.

19. **Artikel 12 (recht om te worden gehoord):** Kinderen hebben als individu en als groep het recht om hun mening te uiten over alle zaken die voor hen van belang zijn, waarbij zij, in overeenstemming met hun leeftijd en rijpheid, het nodige gewicht in de schaal moeten leggen en waar nodig voldoende steun moeten krijgen om hun mening te uiten. Kinderen hebben recht op keuze en autonomie in hun spel- en vrijetijdsactiviteiten, alsook in hun deelname aan culturele en artistieke activiteiten. De Commissie onderstreept het belang van het bieden van mogelijkheden voor kinderen om bij te dragen aan de ontwikkeling van wetgeving, beleid, strategieën en het opzetten van diensten om de uitvoering van de in artikel 31 bedoelde rechten te waarborgen. Een dergelijke bijdrage kan hun betrokkenheid omvatten, bijvoorbeeld bij overleg over beleid in verband met spel en recreatie, over wetgeving die van invloed is op de onderwijsrechten en de organisatie en het leerplan van scholen of

beschermende wetgeving in verband met kinderarbeid, over de ontwikkeling van parken en andere lokale faciliteiten, over stadsplanning en ontwerp van kindvriendelijke gemeenschappen en omgevingen, en hun feedback kan worden gevraagd over de mogelijkheden om te spelen of te recreëren en culturele activiteiten te ontplooiën op school en in de bredere gemeenschap.⁴

B. Verbanden met andere relevante rechten

20. **Artikel 13:** Het recht op vrijheid van meningsuiting is fundamenteel voor het recht om vrij deel te nemen aan culturele en artistieke activiteiten. Kinderen hebben het recht om zich uit te drukken op de manier die zij willen, met inachtneming van de beperkingen die bij wet zijn vastgesteld en wanneer dat nodig is om de eerbiediging van de rechten en de reputatie van anderen en de bescherming van de nationale veiligheid, de openbare orde en de volksgezondheid of de goede zeden te waarborgen.

21. **Artikel 15:** Kinderen hebben het recht om keuzes te maken in hun vriendschappen, maar ook om lid te worden van sociale, culturele, sportieve en andere organisatievormen. De vrijheid van vereniging vormt een integraal onderdeel van hun rechten op grond van artikel 31, aangezien kinderen samen vormen van fantasievolle spelletjes creëren die zelden worden bereikt in volwassene-kindrelaties. Kinderen moeten in contact komen met leeftijdgenoten van beide geslachten, maar ook met mensen met verschillende vaardigheden, van verschillende klassen, culturen en leeftijden, om te leren samenwerken, tolereren, delen en vindingrijk te zijn. Spel en recreatie bieden mogelijkheden voor vriendschapsvorming en kunnen een belangrijke rol spelen bij het versterken van de burgermaatschappij, het bijdragen aan de sociale, morele en emotionele ontwikkeling van het kind, het vormgeven van cultuur en het opbouwen van gemeenschappen. Verdragsstaten moeten de kinderen de mogelijkheid bieden om hun leeftijdsgenoten op gemeenschapsniveau vrijelijk te ontmoeten. Zij moeten ook het recht van kinderen om verenigingen op te richten, lid te worden te verlaten, en het recht op vreedzame vergadering respecteren en ondersteunen. Kinderen mogen echter nooit gedwongen worden om deel te nemen aan of lid te worden van organisaties.

22. **Artikel 17:** Kinderen hebben recht op informatie en materiaal dat sociaal en cultureel nuttig is en dat afkomstig is van een verscheidenheid aan maatschappelijke, nationale en internationale bronnen. Toegang tot dergelijke informatie en materiaal is essentieel voor de verwezenlijking van het recht om volledig deel te nemen aan culturele en artistieke activiteiten. De Staten die partij zijn worden aangemoedigd om ervoor te zorgen dat kinderen via verschillende media een zo ruim mogelijke toegang krijgen tot informatie en materiaal dat verband houdt met hun eigen cultuur en met andere culturen, in een taal die zij begrijpen, met inbegrip van gebarentaal en braille, en door uitzonderingen op de wetgeving inzake het auteursrecht toe te staan dat de beschikbaarheid van drukwerk in alternatieve formaten gegarandeerd wordt. Daarbij moet erop worden toegezien dat de culturele diversiteit wordt beschermd en behouden en dat culturele stereotypen worden vermeden.

23. **Artikel 22:** Vluchtelingen en asielzoekende kinderen staan voor grote uitdagingen bij het realiseren van hun rechten op grond van artikel 31, omdat ze vaak te maken hebben met ontwrichting van hun eigen tradities en cultuur en met uitsluiting van de cultuur van het gastland. Er moeten inspanningen worden geleverd om ervoor te zorgen dat vluchtelingen- en asielzoekende kinderen dezelfde kansen hebben als kinderen uit het gastland om de in artikel 31 bedoelde rechten te genieten. Ook moet het recht van vluchtelingenkinderen om

⁴ Zie het General Comment van de Commissie nr. 12 (2009) over het recht van het kind om te worden gehoord.

hun eigen recreatieve, culturele en artistieke tradities in stand te houden en uit te oefenen, worden erkend.

24. **Artikel 23:** Voor kinderen met een handicap moeten toegankelijke en inclusieve omgevingen en faciliteiten beschikbaar⁵ worden gesteld om hen in staat te stellen hun rechten uit hoofde van artikel 31 te genieten. Gezinnen, verzorgers en professionals moeten de waarde van inclusief spel erkennen, zowel als een recht als als een middel om een optimale ontwikkeling te bereiken voor kinderen met een handicap. De Staten die partij zijn dienen de kansen voor kinderen met een handicap als gelijke en actieve deelnemers aan spel, recreatie en cultureel en artistiek leven te bevorderen door bewustmaking van volwassenen en leeftijdgenoten en door het verlenen van op leeftijd afgestemde steun of bijstand.

25. **Artikel 24:** Niet alleen draagt het realiseren van de in artikel 31 genoemde rechten bij aan de gezondheid, het welzijn en de ontwikkeling van kinderen, maar ook een passende voorziening voor kinderen om in geval van ziekte en/of ziekenhuisopname de rechten van artikel 31 te kunnen genieten, zal een belangrijke rol spelen bij het vergemakkelijken van hun herstel.

26. **Artikel 27:** Een ontoereikende levensstandaard, onveilige of overvolle omstandigheden, een onveilige en onhygiënische omgeving, onvoldoende voedsel, gedwongen schadelijke of uitbuitende arbeid kunnen er allemaal toe leiden dat kinderen de mogelijkheid wordt ontzegd of beperkt om gebruik te maken van de rechten die artikel 31 hun toekent. De Staten die partij zijn worden aangemoedigd om rekening te houden met de gevolgen voor de rechten van het kind uit hoofde van artikel 31 bij de ontwikkeling van beleid op het gebied van sociale bescherming, werkgelegenheid, huisvesting en toegang tot openbare ruimten voor kinderen, in het bijzonder voor kinderen die in hun eigen huis geen speel- en recreatiemogelijkheden hebben.

27. **Artikelen 28 en 29:** Het onderwijs moet gericht zijn op de ontwikkeling van de persoonlijkheid, de talenten en de geestelijke en fysieke vermogens van het kind, en wel zo goed mogelijk. De tenuitvoerlegging van de rechten uit hoofde van artikel 31 is van essentieel belang om het in artikel 29 bedoelde recht te doen naleven. Om kinderen in staat te stellen hun potentieel te optimaliseren hebben zij behoefte aan mogelijkheden voor culturele en artistieke ontwikkeling en deelname aan sport en spel. De Commissie benadrukt ook dat de rechten van artikel 31 een positief effect hebben op de ontwikkeling van het onderwijs van kinderen; inclusief onderwijs en inclusief spel versterken elkaar en dienen in de loop van elke dag gedurende de hele periode van het voorschoolse onderwijs en de opvang (peuter- en kleuterschool) en de basisschool en middelbare school te worden gefaciliteerd. Hoewel relevant en noodzakelijk voor kinderen van alle leeftijden is spelen vooral van belang in de vroege schooljaren. Onderzoek heeft aangetoond dat spel een belangrijk element is waar kinderen door leren.

28. **Artikel 30:** Kinderen uit etnische, religieuze of taalminderheden moeten worden aangemoedigd om te genieten van en deel te nemen aan hun eigen cultuur. De Staten moeten het culturele specifieke karakter van kinderen uit minderheidsgemeenschappen en kinderen van inheemse oorsprong respecteren en ervoor zorgen dat zij dezelfde rechten krijgen als kinderen uit meerderheidsgemeenschappen om deel te nemen aan culturele en artistieke activiteiten die een afspiegeling zijn van hun eigen taal, godsdienst en cultuur.

29. **Artikel 32:** De Commissie stelt vast dat kinderen in veel landen zwaar werk verrichten, waardoor hun rechten uit hoofde van artikel 31 worden ontzegd. Bovendien werken miljoenen kinderen het grootste deel van hun kindertijd als huishoudelijke hulp of in niet-gevaarlijke beroepen met hun gezin zonder voldoende rust of opleiding. De Staten

⁵ Zie Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, artikelen 7, 9 en 30.

moeten alle nodige maatregelen nemen om alle kindarbeiders te beschermen tegen omstandigheden die hun rechten uit hoofde van artikel 31 schenden.

30. **Artikelen 19, 34, 37 en 38:** Geweld, seksuele uitbuiting, vrijheidsberoving met onwettige of willekeurige middelen en gedwongen dienstbetrekking in gewapende conflicten brengen voorwaarden met zich mee die de mogelijkheden van kinderen om te spelen, te recreëren en deel te nemen aan het culturele leven en de kunsten ernstig belemmeren of zelfs uitsluiten. Pesten door andere kinderen kan ook een belangrijke belemmering vormen voor het genot van de rechten die voortvloeien uit artikel 31. Deze rechten kunnen alleen worden gerealiseerd als de Staten die partij zijn alle nodige maatregelen nemen om kinderen tegen dergelijke handelingen te beschermen.

31. **Artikel 39:** De Staten die partij zijn, dienen ervoor te zorgen dat kinderen die te maken hebben gehad met verwaarlozing, uitbuiting, misbruik of andere vormen van geweld, steun krijgen voor herstel en re-integratie. De ervaringen van kinderen, ook die welke pijnlijk en schadelijk zijn, kunnen op een speelse of artistieke manier worden gecommuniceerd. Mogelijkheden om de rechten uit artikel 31 te realiseren kunnen een waardevol middel zijn waarmee kinderen traumatische of moeilijke levenservaringen kunnen externaliseren om zo hun verleden te begrijpen en beter met hun toekomst om te gaan. Spel en artistieke expressie zouden hen in staat stellen om te communiceren, hun eigen gevoelens en gedachten beter te begrijpen, psychosociale uitdagingen te voorkomen of op te lossen en relaties en conflicten te leren beheren door middel van een natuurlijk, zelfgestuurd, zelfhelend proces.

VI. Het creëren van de context voor de uitvoering van artikel 31

A. Factoren voor een optimale omgeving

32. Kinderen hebben een spontane drang om te spelen en deel te nemen aan recreatieve activiteiten en zoeken naar mogelijkheden om dit te doen in de meest ongunstige omgevingen. Om ervoor te zorgen dat kinderen hun rechten uit hoofde van artikel 31 optimaal kunnen uitoefenen, moeten echter bepaalde voorwaarden worden gewaarborgd, in overeenstemming met de zich ontwikkelende capaciteiten van kinderen. Als zodanig zouden kinderen het volgende moeten hebben:

- Geen stress;
- Bevrijding van sociale uitsluiting, vooroordelen of discriminatie;
- Een omgeving die beschermd is tegen sociale schade of geweld;
- Een omgeving die voldoende vrij is van afval, vervuiling, verkeer en andere fysieke risico's om zich in de buurt vrij en veilig te kunnen bewegen;
- Beschikbaarheid van rust in overeenstemming met hun leeftijd en ontwikkeling;
- Beschikbaarheid van vrije tijd, vrij van andere eisen;
- Toegankelijke ruimte en tijd om te spelen, vrij van controle en beheer door volwassenen;
- Ruimte en mogelijkheden om buiten te spelen zonder begeleiding in een gevarieerde en uitdagende fysieke omgeving met gemakkelijke toegang tot ondersteunende volwassenen, indien nodig;
- Mogelijkheden om te ervaren, interactie te hebben en te spelen in natuurlijke omgevingen en de dierenwereld;

- Mogelijkheden om te investeren in hun eigen ruimte en tijd om hun wereld te creëren en te transformeren met behulp van hun verbeelding en talen;
- Mogelijkheden om het culturele en artistieke erfgoed van hun gemeenschap te verkennen en te begrijpen, eraan deel te nemen, te creëren en vorm te geven;
- Mogelijkheden om met andere kinderen deel te nemen aan spelletjes, sport en andere recreatieve activiteiten, waar nodig ondersteund door getrainde begeleiders of coaches;
- Erkenning door ouders, leerkrachten en de samenleving als geheel van de waarde en de legitimiteit van de in artikel 31 bedoelde rechten.

B. Uitdagingen die moeten worden aangegaan bij de uitvoering van artikel 31

33. **Gebrek aan erkenning van het belang van spel en recreatie:** In veel delen van de wereld wordt spel gezien als “tekort” aan tijd die wordt besteed aan frivole of onproductieve activiteiten van geen enkele intrinsieke waarde. Ouders, verzorgers en bestuurders geven vaak een hogere prioriteit aan studie of economisch werk dan aan spel, wat vaak als lawaaiërig, vies, storend en opdringerig wordt beschouwd. Bovendien missen volwassenen vaak het vertrouwen, de vaardigheid of het begrip om het spel van kinderen te ondersteunen en op een speelse manier met hen om te gaan. Zowel het recht van kinderen om te spelen en te recreëren als het fundamentele belang van deze activiteiten voor het welzijn, de gezondheid en de ontwikkeling van kinderen wordt slecht begrepen en onderschat. Wanneer spel wordt herkend, zijn het meestal fysiek actief spel en competitieve spellen (sport) die worden gewaardeerd boven bijvoorbeeld fantasie of sociaal drama. De Commissie benadrukt dat er met name meer erkenning moet komen voor de vormen en locaties van spel en recreatie waaraan oudere kinderen de voorkeur geven. Tieners zoeken vaak plaatsen om hun leeftijdsgenoten te ontmoeten en hun opkomende onafhankelijkheid en overgang naar volwassenheid te verkennen. Dit is een belangrijke dimensie voor de ontwikkeling van hun identiteits- en saamhorigheidsgevoel.

34. **Onveilige en gevaarlijke omgevingen:** Elementen van het milieu die van invloed zijn op de in artikel 31 bedoelde rechten kunnen dienen als beschermings- of risicofactoren voor de gezondheid, ontwikkeling en veiligheid van kinderen. Met betrekking tot jongere kinderen moeten ruimtes die mogelijkheden bieden voor onderzoek en creativiteit, ouders en verzorgers in staat stellen om toezicht te houden, onder meer door middel van oog- en stemcontact. Kinderen hebben toegang nodig tot inclusieve ruimten die vrij zijn van ongepaste risico's en dicht bij hun eigen huis, en met maatregelen om veilige, onafhankelijke mobiliteit te bevorderen naarmate hun capaciteiten zich ontwikkelen.

35. De meeste van 's werelds armste kinderen worden geconfronteerd met fysieke gevaren zoals vervuild water; open rioleringsystemen; overvolle steden; ongecontroleerd verkeer; slechte straatverlichting en overbelaste straten; ontoereikend openbaar vervoer; gebrek aan veilige lokale speelplaatsen, groene ruimten en culturele voorzieningen; informele stedelijke “sloppenwijken” in gevaarlijke, gewelddadige of toxische omgevingen. In post-conflictsituaties kunnen kinderen ook schade ondervinden van landmijnen en niet-ontpofte munitie. Kinderen lopen immers een bijzonder risico, omdat enerzijds hun natuurlijke nieuwsgierigheid en hun natuurlijke spel de kans op blootstelling verhoogt en anderzijds de impact van een explosie groter is voor een kind.

36. Menselijke factoren kunnen er ook toe leiden dat kinderen in de openbare omgeving gevaar lopen: veel criminaliteit en geweld; maatschappelijke onrust en spanning onder burgers; drugs- en bendegerelateerd geweld; het risico van ontvoering en kinderhandel; open

ruimten die worden gedomineerd door vijandige jongeren of volwassenen; agressie en seksueel geweld tegen meisjes. Zelfs waar parken, speeltuinen, sportfaciliteiten en andere voorzieningen zijn, kunnen kinderen zich vaak bevinden op plaatsen waar zij risico lopen, zonder toezicht en blootgesteld aan gevaren. De gevaren die al deze factoren met zich meebrengen, beperken de mogelijkheden van kinderen aanzienlijk om veilig te spelen en te recreëren. De toenemende erosie van veel ruimtes die van oudsher voor kinderen beschikbaar zijn, maakt meer overheidsingrijpen noodzakelijk om de rechten van artikel 31 te beschermen.

37. **Weerstand tegen het gebruik van de openbare ruimte door kinderen:** Het gebruik van de openbare ruimte door kinderen voor spel, recreatie en hun eigen culturele activiteiten wordt ook belemmerd door de toenemende commercialisering van de openbare ruimte waarvan kinderen worden uitgesloten. Bovendien is er in veel delen van de wereld sprake van een afnemende tolerantie van kinderen in de openbare ruimte. De invoering van bijvoorbeeld een avondklok voor kinderen, omheinde gemeenschappen of parken, verminderde geluidstolerantie, speeltuinen met strikte regels voor “aanvaardbaar” speelgedrag, beperkingen op de toegang tot winkelcentra, zorgt dat kinderen gezien worden als “problemen” en/of delinquenten. Met name tieners worden door de wijdverbreide negatieve berichtgeving en representatie in de media algemeen als een bedreiging gezien en worden ontmoedigd om de openbare ruimte te gebruiken.

38. De uitsluiting van kinderen heeft belangrijke gevolgen voor hun ontwikkeling als burgers. Gedeelde ervaringen van inclusieve openbare ruimten door verschillende leeftijdsgroepen dienen ter bevordering en versterking van het maatschappelijk middenveld en om kinderen aan te moedigen zichzelf te erkennen als burgers met rechten. De Staten worden aangemoedigd om de dialoog tussen oudere en jongere generaties te bevorderen om een grotere erkenning van kinderen als rechthebbenden aan te moedigen, en van het belang van netwerken van diverse gemeenschapsruimtes in lokale gebieden of gemeenten die geschikt zijn voor de speel- en recreatiebehoeften van alle kinderen.

39. **Risico en veiligheid in evenwicht brengen:** De angst voor de fysieke en menselijke risico's waaraan kinderen in hun lokale omgeving worden blootgesteld, leidt in sommige delen van de wereld tot een toenemend niveau van toezicht en bewaking met als gevolg een beperking van hun vrijheid om te spelen en van mogelijkheden voor recreatie. Bovendien kunnen kinderen zelf een bedreiging vormen voor andere kinderen in hun spel en recreatieve activiteiten - bijvoorbeeld pesten, misbruik van jongere kinderen door oudere kinderen en groepsdruk om grote risico's te nemen. Hoewel kinderen niet mogen worden blootgesteld aan schade bij de verwezenlijking van hun rechten uit hoofde van artikel 31, is een zekere mate van risico en uitdaging een integraal onderdeel van spelen en recreatieve activiteiten en een noodzakelijk onderdeel van de voordelen van deze activiteiten. Er moet een evenwicht worden gevonden tussen enerzijds het nemen van maatregelen om onaanvaardbare risico's in de omgeving van kinderen te verminderen, zoals het afsluiten van lokale straten voor het verkeer, het verbeteren van de straatverlichting of het creëren van veilige grenzen voor schoolpleinen, en anderzijds het informeren, uitrusten en in staat stellen van kinderen om de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen om hun eigen veiligheid te vergroten. Het belang van het kind en het luisteren naar de ervaringen en zorgen van het kind moeten de beste uitgangspunten zijn voor het bepalen van het risiconiveau waaraan kinderen kunnen worden blootgesteld.

40. **Gebrek aan toegang tot de natuur:** Kinderen begrijpen, waarderen en zorgen voor de natuurlijke wereld door middel van blootstelling, zelfsturend spel en ontdekkingstochten met volwassenen die de wonderen en betekenis van de natuur vertellen. Herinneringen aan spel en vrije tijd in de natuur versterken de middelen om met stress om te gaan, inspireren een gevoel van spirituele verwondering en moedigen het beheer van de aarde aan. Spelen in een natuurlijke omgeving draagt ook bij aan behendigheid, evenwicht, creativiteit, sociale

samenwerking en concentratie. De verbinding met de natuur door tuinieren, oogsten, ceremonies en vreedzame contemplatie is een belangrijke dimensie van de kunst en het erfgoed van veel culturen. In een steeds meer verstedelijkte en geprivatiseerde wereld wordt de toegang van kinderen tot parken, tuinen, bossen, stranden en andere natuurgebieden uitgehold en is de kans het grootst dat kinderen in stedelijke gebieden met een laag inkomen onvoldoende toegang hebben tot groene ruimten.

41. **Druk voor onderwijsprestaties:** Veel kinderen in veel delen van de wereld worden hun rechten ontzegd op grond van artikel 31 als gevolg van de nadruk op formeel academisch succes. Bijvoorbeeld:

- Voorschools onderwijs is steeds meer gericht op academische doelstellingen en formeel leren, wat ten koste gaat van de deelname aan spel en het bereiken van bredere ontwikkelingsresultaten;
- Buitenschools onderwijs en huiswerk vormen een inbreuk op de tijd van kinderen voor vrij gekozen activiteiten;
- In het curriculum en het dagprogramma wordt de noodzaak van of de voorziening voor spel, recreatie en rust vaak niet onderkend;
- Door het gebruik van formele of didactische onderwijsmethoden in de klas wordt niet geprofiteerd van de mogelijkheden om actief en speels te leren;
- Het contact met de natuur neemt in veel scholen af en kinderen moeten meer tijd binnenshuis doorbrengen;
- De mogelijkheden voor culturele en artistieke activiteiten en het aanbod van gespecialiseerde kunstdocenten op school worden in sommige landen uitgehold ten gunste van meer academische vakken.
- Beperkingen op het soort spel waar kinderen op school aan kunnen deelnemen, belemmeren hun mogelijkheden voor creativiteit, onderzoek en sociale ontwikkeling.

42. **Overmatig gestructureerde en geprogrammeerde schema's:** Voor veel kinderen wordt de mogelijkheid om de in artikel 31 genoemde rechten te realiseren beperkt door het opleggen van activiteiten voor volwassenen, waaronder bijvoorbeeld verplichte sporten, revalidatieactiviteiten voor kinderen met een handicap of huishoudelijke taken, met name voor meisjes, die weinig of geen tijd laten voor zelfsturende activiteiten. Waar de overheid investeert, richt zij zich vooral op georganiseerde competitieve recreatie, of soms worden kinderen verplicht of onder druk gezet om deel te nemen aan jongerenorganisaties die zij niet zelf hebben gekozen. Kinderen hebben recht op tijd die niet door volwassenen wordt bepaald of gecontroleerd, maar ook op tijd waarin ze vrij zijn van enige eisen - om eigenlijk "niets" te doen, als ze dat willen. De afwezigheid van activiteit kan juist een stimulans zijn voor creativiteit. Het kan schadelijk zijn voor het fysieke, emotionele, cognitieve en sociale welzijn van een kind als hij of zij zich in zijn of haar vrije tijd zich volledig beperkt tot geprogrammeerde of concurrerende activiteiten.⁶

43. **Veronachtzaming van artikel 31 in ontwikkelingsprogramma's:** In veel landen is de zorg voor en ontwikkeling van jonge kinderen uitsluitend gericht op de overlevingskansen van kinderen, zonder dat er aandacht wordt besteed aan de omstandigheden die kinderen in staat stellen om een goed leven te leiden. Programma's gaan vaak alleen over voeding, inenting en voorschools onderwijs met weinig of geen nadruk op spel, recreatie, cultuur en

⁶ Marta Santos Pais, "The Convention on the Rights of the Child", in OHCHR, *Manual on Human Rights Reporting* (Geneve, 1997), blz. 393-505.

kunst. Het personeel dat de programma's uitvoert, is niet goed opgeleid om deze aspecten van de ontwikkelingsbehoeften van het kind te ondersteunen.

44. **Gebrek aan investeringen in culturele en artistieke mogelijkheden voor kinderen:** De toegang van kinderen tot culturele en artistieke activiteiten wordt vaak beperkt door een aantal factoren, waaronder het gebrek aan steun van de ouders, de kosten van de toegang, het gebrek aan vervoer, het feit dat veel tentoonstellingen, toneelstukken en evenementen zich op volwassenen richten en het feit dat kinderen niet betrokken worden bij de inhoud, het ontwerp, de locatie en de vormen van voorzieningen. Er moet meer nadruk worden gelegd op het creëren van ruimtes om de creativiteit te stimuleren. Exploitanten van kunst- en cultuurpodia moeten verder kijken dan hun fysieke ruimte om na te denken over hoe hun programma's het culturele leven van de gemeenschap die ze vertegenwoordigen weerspiegelen en hoe ze hierop inspelen. Kinderparticipatie in de kunsten vraagt om een meer kindgerichte aanpak, waarbij creaties van kinderen gemaakt en tentoongesteld worden, en waarbij ze ook betrokken worden bij de structuur en de programma's die worden aangeboden. Een dergelijke betrokkenheid tijdens de kindertijd kan dienen om culturele belangen voor het leven te stimuleren.

45. **Groeiende rol van elektronische media:** Kinderen in alle regio's van de wereld besteden steeds meer tijd aan spel-, recreatieve, culturele en artistieke activiteiten, zowel als consument als maker, via verschillende digitale platforms en media, waaronder televisiekijken, sms'en/whatsappen, sociale netwerken, gamen, sms'en, luisteren naar en het maken van muziek, het bekijken en maken van video's en films, het creëren van nieuwe kunstvormen, het plaatsen van foto's. Informatie- en communicatietechnologieën worden een centrale dimensie van de dagelijkse realiteit van kinderen. Tegenwoordig bewegen kinderen naadloos tussen offline en online omgevingen. Deze platforms bieden enorme voordelen - op educatief, sociaal en cultureel gebied - en de Staten worden aangemoedigd om alle nodige maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat alle kinderen gelijke kansen krijgen om deze voordelen te ervaren. Toegang tot internet en sociale media staat centraal bij het realiseren van de rechten uit artikel 31 in de geglobaliseerde omgeving.

46. De Commissie maakt zich echter zorgen over het groeiende aantal gegevens waaruit blijkt in hoeverre deze omgevingen en de tijd die kinderen hieraan besteden, ook kunnen bijdragen tot een aanzienlijk potentieel risico en schade voor kinderen.⁷ Bijvoorbeeld:

- Toegang tot internet en sociale media stelt kinderen bloot aan cyberpesten, pornografie en cybergrooming. Veel kinderen gaan naar internetcafés, computerclubs en speelhallen zonder adequate toegangsbeperkingen of effectieve controlesystemen;
- De toenemende deelname, met name onder jongens, aan gewelddadige videospellen lijkt verband te houden met agressief gedrag, aangezien de spellen zeer aantrekkelijk en interactief zijn en gewelddadig gedrag belonen. Omdat ze vaak herhaaldelijk worden gespeeld, wordt negatief leren versterkt en kan het bijdragen aan een verminderde gevoeligheid voor de pijn en het lijden van anderen en agressief of schadelijk gedrag ten opzichte van anderen. De groeiende mogelijkheden voor online gaming, waarbij kinderen kunnen worden blootgesteld aan een wereldwijd netwerk van gebruikers zonder filters of bescherming, zijn ook een reden tot bezorgdheid.
- Een groot deel van de media, met name de reguliere televisie, weerspiegelt niet de taal, de culturele waarden en de creativiteit van de diversiteit van de culturen die in de samenleving bestaan. Deze monoculturele kijkervaring beperkt niet alleen

⁷ UNICEF, *Child Safety Online: Global Challenges and Strategies. Technisch rapport* (Florence, Innocenti Research Centre, 2012).

de mogelijkheden voor alle kinderen om te profiteren van de potentiële brede aanbod van de beschikbare culturele activiteiten, maar kan ook dienen om een lagere waarde voor niet-mainstreamculturen te bevestigen. Televisie draagt ook bij aan het verlies van veel kinderspelletjes, liedjes, rijmpjes die traditioneel van generatie op generatie op straat en op de speelplaats worden overgedragen;

- Van de groeiende afhankelijkheid van activiteiten die op het scherm plaatsvinden wordt verondersteld dat deze geassocieerd wordt met verminderde niveaus van fysieke activiteit onder kinderen, slechte slaappatronen, groeiende niveaus van zwaarlijvigheid en andere verwante ziekten.

47. **Marketing en commercialisering van het spel:** De Commissie vreest dat veel kinderen en hun gezinnen worden blootgesteld aan toenemende niveaus van ongereguleerde commercialisering en marketing door fabrikanten van speelgoed en games. Ouders worden onder druk gezet om een groeiend aantal producten aan te schaffen die schadelijk kunnen zijn voor de ontwikkeling van hun kinderen of die haaks staan op creatief spel, zoals producten die televisieprogramma's met starre karakters en verhaallijnen stimuleren die fantasierijke verkenning belemmeren, speelgoed met microchips die het kind tot passieve waarnemer maken, kits met vooraf bepaalde activiteiten, speelgoed dat traditionele genderstereotypen of vroege seksualisering van meisjes bevordert, speelgoed dat gevaarlijke delen of chemicaliën bevat, realistisch oorlogsspelgoed en games. Wereldwijde marketing kan ook ertoe bijdragen dat de deelname van kinderen aan het traditionele culturele en artistieke leven van hun gemeenschap verzwakt.

VII. Kinderen die bijzondere aandacht behoeven om hun rechten uit artikel 31 te verwezenlijken

48. **Meisjes:** Een combinatie van aanzienlijke lasten van huishoudelijke taken en de zorg voor broers en zussen en het gezin, beschermende zorgen van ouders, een gebrek aan geschikte faciliteiten en culturele aannames die beperkingen opleggen aan de verwachtingen en het gedrag van meisjes kan ertoe leiden dat zij minder mogelijkheden krijgen om de in artikel 31 bedoelde rechten te genieten, met name in de tienerjaren. Bovendien wordt genderdifferentiatie ten aanzien van wat als spel voor meisjes en wat voor jongens wordt gezien en wat door ouders, verzorgers, de media en producenten/fabrikanten van spelletjes en speelgoed nog in grote mate wordt versterkt, gebruikt om de traditionele verdeling van de genderrol in de samenleving in stand te houden. Uit de gegevens blijkt dat jongensspelletjes hen voorbereiden op succesvolle prestaties in tal van professionele en andere sferen in de moderne samenleving, daarentegen neigen meisjesspelletjes gericht te zijn op de privésfeer van het huis en de toekomstige rol van echtgenote en moeder. Tienerjongens en -meisjes worden vaak ontmoedigd om gezamenlijke recreatieve activiteiten te ondernemen. Bovendien hebben meisjes over het algemeen een lagere participatiegraad in lichamelijke activiteiten en georganiseerde spelletjes als gevolg van externe culturele of zelfopgelegde uitsluiting of een gebrek aan passende voorzieningen. Dit patroon is zorgwekkend in het licht van de bewezen fysieke, psychologische, sociale en intellectuele voordelen van deelname aan sportactiviteiten.⁸ Gezien deze wijdverbreide en alomtegenwoordige belemmeringen die de verwezenlijking van de in artikel 31 bedoelde rechten van meisjes in de weg staan, dringt de Commissie er bij de Staten die partij zijn op aan om maatregelen te nemen om genderstereotypen aan de kaak te stellen die ertoe leiden dat de patronen van discriminatie en ongelijkheid van kansen worden verergerd en versterkt.

⁸ UNESCO, International Charter of Physical Education and Sport, 1978.

49. **Kinderen die in armoede leven:** Gebrek aan toegang tot faciliteiten, onvermogen om de kosten van deelname te betalen, gevaarlijke en verwaarloosde wijken, de noodzaak om te werken en een gevoel van machteloosheid en marginalisatie zorgen ervoor dat de armste kinderen niet in staat zijn om de rechten te verwezenlijken die in artikel 31 worden genoemd. Voor velen worden de risico's voor hun gezondheid en veiligheid buitenshuis verergerd door een thuisomgeving die geen of weinig ruimte biedt voor spel of recreatie. Kinderen zonder ouders zijn bijzonder kwetsbaar voor het verlies van hun rechten uit artikel 31; kinderen in straitsituaties krijgen geen speelvoorzieningen en worden vaak actief buitengesloten van stadsparken en speeltuinen, hoewel ze hun eigen creativiteit gebruiken om de informele omgeving van de straten te gebruiken voor speelmogelijkheden. De gemeentelijke overheden moeten het belang van parken en speelplaatsen erkennen voor de verwezenlijking van de in artikel 31 voorziene rechten van kinderen die in armoede leven en moeten met hen in dialoog gaan over initiatieven op het gebied van toezicht, planning en ontwikkeling. De Staten moeten maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat alle kinderen toegang hebben tot en kansen krijgen voor culturele en artistieke activiteiten en dat alle kinderen gelijke kansen krijgen op het gebied van spel en recreatie.

50. **Kinderen met een handicap:** De toegang van kinderen met een handicap tot de rechten waarin artikel 31 voorziet, wordt verhinderd door een groot aantal belemmeringen, zoals uitsluiting van school, informele en sociale fora waar vriendschappen worden gevormd en waar spel en recreatie plaatsvinden, isolement in de thuissituatie, culturele attitudes en negatieve stereotypen die kinderen met een handicap vijandig gezind zijn en afwijzen; fysieke ontoegankelijkheid van onder meer openbare ruimten, parken, speelplaatsen en uitrusting, bioscopen, theaters, concertzalen, sportfaciliteiten en stadions; beleid dat hen om veiligheidsredenen uitsluit van sport- of culturele evenementen; communicatiebarrières en het ontbreken van interpretatie- en aanpassingstechnologie; gebrek aan toegankelijk vervoer. Kinderen met een handicap kunnen ook worden belemmerd in het uitoefenen van hun rechten als er niet wordt geïnvesteerd om radio, televisie, computers en tablets toegankelijk te maken, onder meer door het gebruik van ondersteunende technologieën. In dit verband verwelkomt de Commissie artikel 30 van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, waarin de nadruk wordt gelegd op de verplichting van de Staten die partij zijn om ervoor te zorgen dat kinderen met een handicap op voet van gelijkheid met andere kinderen toegang hebben tot spel-, recreatie-, sport- en vrijetijdsactiviteiten, met inbegrip van het gewone schoolsysteem. Proactieve maatregelen zijn nodig om belemmeringen weg te nemen en de toegankelijkheid en beschikbaarheid van inclusieve mogelijkheden voor kinderen met een handicap om aan al deze activiteiten deel te nemen, te bevorderen⁹

51. **Kinderen in instellingen:** Veel kinderen brengen hun kindertijd geheel of gedeeltelijk door in instellingen, waaronder tehuisen en scholen, ziekenhuizen, detentiecentra, opvangcentra, huizen van bewaring en vluchtelingencentra, waar de mogelijkheden om te spelen, te recreëren en deel te nemen aan het culturele en artistieke leven beperkt kunnen zijn of geweigerd kunnen worden. De Commissie benadrukt dat de Staten moeten werken aan de de-institutionalisering van kinderen; maar totdat dat doel is bereikt, moeten de Staten maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat al deze instellingen zowel ruimte als mogelijkheden garanderen voor kinderen om zich met hun medeleerlingen in de gemeenschap te verenigen, te spelen en deel te nemen aan spelletjes, lichaamsbeweging en het culturele en artistieke leven. Dergelijke maatregelen mogen niet beperkt blijven tot verplichte of georganiseerde activiteiten; er is een veilige en stimulerende omgeving nodig om kinderen in staat te stellen vrij te spelen en te recreëren. Waar mogelijk moeten kinderen deze mogelijkheden binnen de lokale gemeenschappen worden geboden. Kinderen die gedurende langere tijd in instellingen wonen, hebben ook behoefte aan fatsoenlijke literatuur, tijdschriften en toegang tot het internet, en ondersteuning om hen in staat te stellen van deze

⁹ General Comment nr. 9 (2006) over de rechten van kinderen met een handicap.

middelen gebruik te maken. Beschikbaarheid van tijd, voldoende ruimte, voldoende middelen en uitrusting, getraind en gemotiveerd personeel en het beschikbaar stellen van specifieke budgetten zijn nodig om de nodige omstandigheden te creëren om ervoor te zorgen dat elk kind dat in een instelling woont zijn of haar rechten uit hoofde van artikel 31 kan verwezenlijken.

52. **Kinderen uit inheemse en minderheidsgemeenschappen:** Etnische, religieuze, raciale of kastendiscriminatie kan dienen om kinderen uit te sluiten van het verwezenlijken van hun rechten op grond van artikel 31. Vijandigheid, assimilatiebeleid, afwijzing, geweld en discriminatie kunnen ertoe leiden dat inheemse en minderheidskinderen en kinderen uit minderheidsgroepen worden belemmerd in het genieten van hun eigen culturele gewoonten, rituelen en vieringen, en dat zij samen met andere kinderen deelnemen aan sport, spel, culturele activiteiten, spel en recreatie. De Staten zijn verplicht om het recht van minderheidsgroepen om deel te nemen aan het culturele en recreatieve leven van de samenleving waarin zij leven te erkennen, te beschermen en te eerbiedigen, alsmede om hun eigen cultuur te behouden, te bevorderen en te ontwikkelen.¹⁰ Kinderen uit inheemse gemeenschappen hebben echter ook het recht om culturen buiten de grenzen van hun eigen familietradities te ervaren en te verkennen. Culturele en artistieke programma's moeten gebaseerd zijn op integratie, participatie en non-discriminatie.

53. **Kinderen in conflictsituaties, humanitaire en natuurrampen:** De rechten waarin artikel 31 voorziet, krijgen in conflictsituaties of bij rampen vaak minder prioriteit dan het verstrekken van voedsel, onderdak en geneesmiddelen. In deze situaties kunnen speel mogelijkheden, recreatie en culturele activiteiten echter een belangrijke therapeutische en revaliderende rol spelen om kinderen te helpen een gevoel van normaliteit en vreugde te herstellen na hun verlies, ontheemd zijn en trauma. Spel, muziek, poëzie of drama kunnen vluchtelingenkinderen en kinderen die bijvoorbeeld een sterfgeval, geweld, misbruik of uitbuiting hebben meegemaakt, helpen om emotionele pijn te overwinnen en de controle over hun leven terug te krijgen. Zulke activiteiten kunnen een gevoel van identiteit herstellen, hen helpen betekenis te geven aan wat er met hen is gebeurd en hen in staat stellen plezier en genot te beleven. Deelname aan culturele of artistieke activiteiten, maar ook aan spel en recreatie, biedt kinderen de mogelijkheid om een gezamenlijke ervaring op te doen, een gevoel van persoonlijke waarde en eigenwaarde op te bouwen, hun eigen creativiteit te verkennen en een gevoel van verbondenheid en saamhorigheid te bereiken. Settings voor spel bieden ook mogelijkheden voor waarnemers om kinderen te identificeren die lijden onder de schadelijke gevolgen van een conflict.

VIII. Verplichtingen van de Staten die partij zijn

54. Artikel 31 legt de Staten die partij zijn drie verplichtingen op om te garanderen dat de daarin genoemde rechten door elk kind zonder enige discriminatie worden verwezenlijkt:

(a) De verplichting **tot respect** vereist dat de Staten die partij zijn zich onthouden van directe of indirecte inmenging in het genot van de in artikel 31 bedoelde rechten;

(b) De verplichting **tot bescherming** vereist dat de Staten die partij zijn maatregelen nemen om te voorkomen dat derden zich mengen in de rechten uit artikel 31;

(c) De verplichting **tot nakoming** verplicht de Staten die partij zijn ertoe de nodige wettelijke, bestuursrechtelijke, gerechtelijke, budgettaire, wervende en andere maatregelen in te voeren om het volledige genot van de in artikel 31 bedoelde rechten

¹⁰ Verklaring van de Verenigde Naties over de Rechten van Inheemse Volkeren (Resolutie 61/295 van de Algemene Vergadering, bijlage).

mogelijk te maken door maatregelen te nemen om alle noodzakelijke diensten, voorzieningen en mogelijkheden beschikbaar te stellen.

55. Hoewel het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten voorziet in de geleidelijke verwezenlijking van economische, sociale en culturele rechten en de problemen erkent die voortvloeien uit de beperkte middelen, legt het de Staten die partij zijn de specifieke en voortdurende verplichting op om, zelfs wanneer de middelen ontoereikend zijn, “ernaar te streven om in de heersende omstandigheden een zo breed mogelijk genot van de relevante rechten te waarborgen”¹¹. Als zodanig zijn geen regressieve maatregelen met betrekking tot de rechten op grond van artikel 31 toegestaan. Indien een dergelijke bewuste maatregel wordt genomen, moet de Staat bewijzen dat zij alle alternatieven zorgvuldig heeft overwogen, met inbegrip van het feit dat zij rekening heeft gehouden met de mening van kinderen over deze kwestie, en dat de beslissing gerechtvaardigd is, rekening houdend met alle andere rechten die in het Verdrag zijn vastgelegd.

56. De verplichting tot respect omvat het nemen van specifieke maatregelen die gericht zijn op het bereiken van respect voor het recht van ieder kind, individueel of samen met anderen, om zijn of haar rechten uit hoofde van artikel 31 te verwezenlijken, waaronder:

(a) **Steun voor zorgverleners:** Ouders en verzorgers moeten overeenkomstig artikel 18, lid 2, van het Verdrag begeleid, ondersteund en gefaciliteerd worden met betrekking tot de rechten uit artikel 31. Deze steun kan de vorm aannemen van praktische begeleiding, bijvoorbeeld het luisteren naar kinderen tijdens het spelen, het creëren van een omgeving die het spel van kinderen vergemakkelijkt, kinderen vrij laten spelen en spelen met kinderen. Het zou ook gericht kunnen zijn op het belang van het stimuleren van creativiteit en handigheid, het vinden van balans tussen veiligheid en ontdekking, de ontwikkelingswaarde van spel en de begeleide blootstelling aan culturele, artistieke en recreatieve activiteiten.

(b) **Bewustmaking:** De Staten moeten investeren in maatregelen om de wijdverbreide culturele attitudes aan de kaak te stellen die weinig waarde hechten aan de rechten uit artikel 31, zoals:

- Bewustmaking van het publiek van zowel het recht op als het belang van spel, recreatie, rust, vrije tijd en deelname aan culturele en artistieke activiteiten voor zowel jongens als meisjes van alle leeftijden om bij te dragen aan het genot van de kindertijd, om de optimale ontwikkeling van het kind te bevorderen en om positieve leeromgevingen te creëren;
- Maatregelen om de wijdverbreide negatieve houdingen, met name ten aanzien van tieners, aan de kaak te stellen, die leiden tot beperkingen van de mogelijkheden om hun rechten uit hoofde van artikel 31 te genieten. In het bijzonder moeten er mogelijkheden worden gecreëerd voor kinderen om zichzelf in de media te vertegenwoordigen.

57. De verplichting tot bescherming vereist dat de Staten die partij zijn maatregelen nemen om te voorkomen dat derden zich met de in artikel 31 bedoelde rechten bemoeien of deze beperken. De Staten zijn dan ook verplicht te zorgen voor:

(a) **Non-discriminatie:** Wetgeving is nodig om elk kind zonder onderscheid op welke grond dan ook toegang te garanderen tot alle recreatieve, culturele en artistieke omgevingen, met inbegrip van openbare en particuliere ruimten, natuurgebieden, parken,

¹¹ Commissie inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, General Comment nr. 3 (1990) over de aard van de verplichtingen van de Staten die partij zijn, par. 11.

speeltuinen, sporthallen, musea, bioscopen, bibliotheken, theaters en culturele activiteiten, diensten en evenementen;

(b) **Regulering van niet-overheidsactoren:** Wet- en regelgeving en richtlijnen moeten worden ingevoerd, samen met de nodige begrotingsmiddelen en doeltreffende mechanismen voor toezicht en handhaving om ervoor te zorgen dat alle leden van het maatschappelijk middenveld, met inbegrip van het bedrijfsleven, voldoen aan de bepalingen van artikel 31, met inbegrip van, onder meer, het volgende:

- Arbeidsbescherming voor alle kinderen om te garanderen dat de aard van het werk, het aantal uren en dagen, de rusttijden en de recreatie- en rustvoorzieningen op passende wijze worden beperkt in overeenstemming met de zich ontwikkelende capaciteiten van de kinderen. De Staten worden ook aangemoedigd om de IAO-verdragen nr. 79, 90, 138 en 182 te erkennen en toe te passen;¹²
- Evaststelling van veiligheids- en toegankelijkheidsnormen voor alle speel- en recreatiefaciliteiten, speelgoed en speeltoestellen;
- Verplichting om bepalingen en mogelijkheden op te nemen in de voorstellen voor stedelijke en plattelandsontwikkeling voor de verwezenlijking van de in artikel 31 bedoelde rechten;
- Bescherming tegen cultureel, artistiek of recreatief materiaal dat schadelijk kan zijn voor het welzijn van kinderen, met inbegrip van beschermings- en classificatiesystemen voor de omroepmedia en film, rekening houdend met de bepalingen van zowel artikel 13 over de vrijheid van meningsuiting als artikel 18 over de verantwoordelijkheden van de ouders;
- Invoering van regelgeving die de productie van realistische oorlog spelletjes en speelgoed voor kinderen verbiedt;

(c) **Bescherming van kinderen tegen schade:** Beleid, procedures, beroepsethiek, gedragscodes en normen inzake de bescherming van kinderen moeten worden ingevoerd en gehandhaafd voor alle beroepsbeoefenaars die met kinderen werken op het gebied van spel, recreatie, sport, cultuur en kunst. Ook moet worden erkend dat kinderen beschermd moeten worden tegen mogelijke schade die door andere kinderen bij de uitoefening van hun rechten uit hoofde van artikel 31 kan worden aangericht;¹³

d) **Online veiligheid:** Er moeten maatregelen worden genomen om de onlinetoegang en -toegankelijkheid en de veiligheid voor kinderen te bevorderen. Deze moeten maatregelen omvatten om kinderen in staat te stellen veilig het internet te gebruiken, zelfverzekerde en verantwoordelijke burgers van een digitale omgeving te worden en misbruik of ongepaste activiteiten te melden wanneer deze zich voordoen. Er zijn ook maatregelen nodig om de straffeloosheid van misbruik door volwassenen te verminderen door middel van wetgeving en internationale samenwerking; de toegang tot schadelijke of volwassen inhoud en goknetwerken te beperken; de informatie voor ouders, leerkrachten en beleidsmakers te verbeteren om ouders, leerkrachten en beleidsmakers bewuster te maken van de potentiële schade die gewelddadige spelletjes kunnen veroorzaken en strategieën te ontwikkelen ter bevordering van veiligere en aantrekkelijke opties voor kinderen;

¹² IAO-verdragen nr. 79 - Nachtarbeid van Jongeren (niet-industriële beroepen); nr. 90 - Nachtarbeid van Jongeren (industrie); nr. 138 - Minimumleeftijdverdrag; nr. 182 - Ergste Vormen van Kinderarbeid.

¹³ General Comment nr. 13 (2011) over het recht van het kind om vrij te zijn van alle vormen van geweld.

e) **Veiligheid na een conflict:** Er moeten actieve maatregelen worden genomen om de rechten uit artikel 31 te herstellen en te beschermen in situaties na een conflict of ramp, zoals onder meer:

- Ehet aanmoedigen van spel en creatieve expressie om veerkracht en psychologische genezing te bevorderen;
- Het creëren of herstellen van veilige ruimtes, inclusief scholen, waar kinderen kunnen deelnemen aan spel en recreatie als onderdeel van het normaliseren van hun leven;
- In gebieden waar landmijnen een bedreiging vormen voor de veiligheid van kinderen, moeten investeringen worden gedaan om te zorgen voor de volledige opruiming van landmijnen en clusterbommen uit alle getroffen gebieden¹⁴;

f) **Marketing en media:** Er moet actie worden ondernomen voor:

- Herziening van het beleid inzake de commercialisering van speelgoed en spelletjes voor kinderen, onder meer door middel van televisieprogramma's voor kinderen en rechtstreeks daarmee verband houdende reclame, met bijzondere aandacht voor die welke tot geweld aanzetten, meisjes of jongens op een seksuele manier tonen en gender- en handicapstereotypen versterken;
- Beperk de blootstelling aan reclame tijdens de piekuren voor kinderen;

g) **Klachtenregelingen:** Er moeten onafhankelijke, doeltreffende, veilige en toegankelijke mechanismen worden ingevoerd om kinderen in staat te stellen klachten in te dienen en verhaal te halen als hun rechten uit artikel 31 worden geschonden¹⁵. Kinderen moeten weten bij wie ze kunnen klagen en hoe (welke procedure) ze dat kunnen doen. De Staten worden aangemoedigd om het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind inzake een communicatieprocedure (OPIC) te ondertekenen en te ratificeren, dat individuele kinderen de mogelijkheid biedt klachten over schendingen in te dienen.

58. De verplichting tot nakoming vereist dat de Staten die partij zijn een breed scala aan maatregelen nemen om de naleving van alle in artikel 31 bedoelde rechten te garanderen. In overeenstemming met artikel 12 van het Verdrag dienen al deze maatregelen, zowel op nationaal als op lokaal niveau, met inbegrip van planning, ontwerp, ontwikkeling, uitvoering en toezicht, te worden ontwikkeld in samenwerking met de kinderen zelf, alsmede met ngo's en maatschappelijke organisaties, bijvoorbeeld via kinderclubs en -verenigingen, kunstgemeenschappen en sportgroepen, representatieve organisaties van kinderen en volwassenen met een handicap, vertegenwoordigers van minderheidsgroepen en speelorganisaties¹⁶. In het bijzonder moet rekening worden gehouden met het volgende:

(a) **Wetgeving en planning:** De Commissie dringt er bij de Staten met klem op aan te overwegen om wetgeving in te voeren om de rechten van artikel 31 voor elk kind te waarborgen, samen met een tijdschema voor de invoering ervan. Een dergelijke wetgeving moet het beginsel van toereikendheid aanpakken - alle kinderen moeten voldoende tijd en ruimte krijgen om deze rechten uit te oefenen. Ook moet worden overwogen om een specifiek plan, beleid of kader voor artikel 31 te ontwikkelen of het op te nemen in een algemeen nationaal actieplan voor de uitvoering van het Verdrag. Een dergelijk plan moet de implicaties van artikel 31 voor jongens en meisjes van alle leeftijdsgroepen en voor kinderen in gemarginaliseerde groepen en gemeenschappen behandelen; het moet ook erkennen dat

¹⁴ Protocol inzake Ontploffbare Oorlogsresten (Protocol V bij het Verdrag inzake Bepaalde Conventionele Wapens).

¹⁵ I. General Comment nr. 2 (2002) over de rol van onafhankelijke nationale mensenrechtenorganisaties bij de bevordering en bescherming van de rechten van het kind.

¹⁶ General Comment nr. 12 (2009) over het recht van het kind om te worden gehoord.

het creëren van tijd en ruimte voor de zelfsturende activiteit van kinderen net zo belangrijk is als het aanbieden van faciliteiten en mogelijkheden voor georganiseerde activiteiten;

b) **Gegevensverzameling en onderzoek:** Er moeten nalevingsindicatoren en mechanismen voor toezicht op en evaluatie van de uitvoering worden ontwikkeld om ervoor te zorgen dat er verantwoording wordt afgelegd aan kinderen bij het nakomen van de verplichtingen uit hoofde van artikel 31. De Staten moeten bevolkingsgegevens verzamelen, uitgesplitst naar leeftijd, geslacht, etniciteit en handicap, om inzicht te krijgen in de omvang en de aard van de betrokkenheid van kinderen bij spel, recreatie en cultureel en artistiek leven. Deze informatie moet tot planningsprocessen leiden en de basis vormen voor het meten van de voortgang bij de uitvoering. Er is ook onderzoek nodig naar het dagelijks leven van kinderen en hun verzorgers en de impact van huisvesting en buurtomstandigheden om te begrijpen hoe zij gebruik maken van de lokale omgeving; de barrières die zij tegenkomen bij het genieten van de rechten onder artikel 31; naar de aanpak die zij kiezen om deze barrières te overwinnen en de maatregelen die nodig zijn om deze rechten beter te verwezenlijken. Dergelijk onderzoek moet kinderen zelf actief betrekken, ook kinderen uit de meest gemarginaliseerde gemeenschappen;

(c) **Interdepartementale samenwerking in het landelijke en gemeentelijke bestuur:** Planning voor spel, recreatie en culturele en artistieke activiteiten vraagt om een brede en integrale aanpak, met een interdepartementale samenwerking en verantwoording tussen landelijke, regionale en gemeentelijke overheden. Tot de bevoegde diensten behoren niet alleen de diensten die rechtstreeks met kinderen te maken hebben, zoals gezondheidszorg, onderwijs, sociale diensten, kinderbescherming, cultuur, recreatie en sport, maar ook de diensten die zich bezighouden met water en sanitaire voorzieningen, huisvesting, parken, vervoer, milieu en stadsplanning, die allemaal van grote invloed zijn op het creëren van een omgeving waarin kinderen hun rechten uit artikel 31 kunnen verwezenlijken;

d) **Begrotingen:** Begrotingen moeten worden herzien om ervoor te zorgen dat de toewijzing voor kinderen, met betrekking tot culturele, artistieke, sport-, recreatieve en spelactiviteiten, inclusief is en in overeenstemming is met hun vertegenwoordiging als percentage van de bevolking als geheel, en verdeeld is over de voorzieningen voor kinderen van alle leeftijden, bijvoorbeeld: begrotingssteun voor de productie en verspreiding van boeken, tijdschriften en kranten voor kinderen, diverse formele en niet-formele kunstuitingen voor kinderen, toegankelijke apparatuur en gebouwen en openbare ruimten, en middelen voor faciliteiten zoals sportclubs of jongerencentra. Er moet rekening worden gehouden met de kosten van de maatregelen die nodig zijn om de toegang voor de meest gemarginaliseerde kinderen te waarborgen, met inbegrip van de verplichting om redelijke aanpassingen te voorzien om de gelijke toegang voor kinderen met een handicap te waarborgen;

e) **Universeel ontwerp**¹⁷: Investerings in universeel ontwerp zijn noodzakelijk met betrekking tot spel, recreatieve, culturele, kunst- en sportvoorzieningen, gebouwen, apparatuur en diensten, in overeenstemming met de verplichtingen om integratie te bevorderen en kinderen met een handicap tegen discriminatie te beschermen. De Staten moeten met niet-overheidsactoren samenwerken om te zorgen voor de toepassing van een universeel ontwerp bij de planning en productie van alle materialen en locaties, bijvoorbeeld toegankelijke ingangen voor rolstoelgebruikers en een inclusief ontwerp voor speelomgevingen, ook op scholen;

f) **Gemeentelijke planning:** Lokale gemeenten zouden moeten nagaan of er speel- en recreatiefaciliteiten beschikbaar zijn om gelijke toegang voor alle groepen kinderen

¹⁷ De term "universeel ontwerp" is door Ronald Mace bedacht om het concept van het ontwerpen van alle producten en de gebouwde omgeving te beschrijven als esthetisch en bruikbaar voor een ieder, ongeacht leeftijd, vermogen of status in het leven; zie ook art. 4, lid 1 (f) van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

te garanderen, onder meer door middel van beoordelingen van de effecten op kinderen. In overeenstemming met de verplichtingen uit hoofde van artikel 31 moet bij de openbare planning prioriteit worden gegeven aan het creëren van een omgeving die het welzijn van het kind bevordert. Om de noodzakelijke kindvriendelijke stedelijke en plattelandsomgevingen te bereiken moet onder meer aandacht worden besteed aan de volgende punten:

- Beschikbaarheid van inclusieve parken, gemeenschapscentra, sportvelden en speeltuinen die veilig en toegankelijk zijn voor alle kinderen;
- Het creëren van een veilige leefomgeving voor vrij spel, inclusief het ontwerpen van zones waarin spelende kinderen, voetgangers en fietsers voorrang hebben;
- Openbare veiligheidsmaatregelen ter bescherming van speel- en recreatiezones tegen individuen of groepen die de veiligheid van kinderen bedreigen;
- Toegang bieden tot landschappelijk aangelegde groengebieden, grote open ruimten en natuur voor spel en recreatie, met veilig, betaalbaar en toegankelijk vervoer;
- Wegverkeersmaatregelen, waaronder snelheidsbeperkingen, vervuilingsniveaus, schooloversteekplaatsen, verkeerslichten en verkeersluwe zones om het recht van kinderen om veilig te spelen in hun lokale gemeenschap te waarborgen;
- Het aanbieden van clubs, sportfaciliteiten, georganiseerde spelletjes en activiteiten voor zowel meisjes als jongens van alle leeftijden en uit alle gemeenschappen;
- Speciale en betaalbare culturele activiteiten voor kinderen van alle leeftijden en uit alle gemeenschappen, waaronder theater, dans, muziek, kunsttentoonstellingen, bibliotheken en bioscopen. Een dergelijke voorziening moet mogelijkheden voor kinderen omvatten om hun eigen culturele vormen te maken en te creëren, alsook blootstelling aan activiteiten die door volwassenen voor kinderen worden gemaakt;
- Herziening van alle culturele beleidslijnen, programma's en instellingen om ervoor te zorgen dat zij toegankelijk en relevant zijn voor alle kinderen en dat zij rekening houden met de behoeften en aspiraties van kinderen en hun nieuwe culturele gebruiken ondersteunen;

g) **Scholen:** Onderwijsomgevingen moeten een belangrijke rol spelen bij het nakomen van de verplichtingen uit hoofde van artikel 31, inclusief:

- **Fysieke omgeving van de kaders:** De Staten die partij zijn dienen te streven naar voldoende binnen- en buitenruimte voor spel, sport, spelletjes en toneel tijdens en rond schooltijd te vergemakkelijken; actieve bevordering van gelijke kansen voor zowel meisjes als jongens om te spelen; adequate sanitaire voorzieningen voor jongens en meisjes; speelplaatsen, spelterreinen, speellandschappen en -uitrusting die veilig zijn en naar behoren en regelmatig worden gecontroleerd; speelplaatsen met passende grenzen; apparatuur en ruimten die zijn ontworpen om alle kinderen, met inbegrip van kinderen met een handicap, in staat te stellen op voet van gelijkheid deel te nemen; speelplaatsen die mogelijkheden bieden voor alle vormen van spelen; locatie en ontwerp van speelplaatsen met voldoende bescherming en met de betrokkenheid van kinderen bij het ontwerp en de ontwikkeling;
- **Structuur van de dag:** Wettelijke bepalingen, met inbegrip van huiswerk, moeten ervoor zorgen dat kinderen overdag voldoende tijd krijgen om te rusten en te spelen, in overeenstemming met hun leeftijd en ontwikkelingsbehoeften;

- **Schoolleerplan:** In overeenstemming met de verplichtingen op grond van artikel 29 betreffende de doelstellingen van het onderwijs moet binnen het leerplan van de school voldoende tijd en deskundigheid worden uitgetrokken om kinderen in staat te stellen te leren, deel te nemen aan culturele en artistieke activiteiten, waaronder muziek, toneel, literatuur, poëzie en kunst, alsmede sport en spel, en deze te ontwikkelen.¹⁸
- **Onderwijspedagogiek:** Leeromgevingen moeten actief en participatief zijn en vooral in de eerste jaren speelse activiteiten en vormen van betrokkenheid bieden;

h) **Training en capaciteitsopbouw:** Alle beroepsbeoefenaars die met of voor kinderen werken of wier werk gevolgen heeft voor kinderen (overheidsfunctionarissen, opvoeders, gezondheidswerkers, maatschappelijk werkers, zorgverleners voor peuters en kleuters, planners en architecten, enz.) moeten systematisch en doorlopend training ontvangen over mensenrechten van kinderen, inclusief de rechten die zijn geregeld in artikel 31. Een dergelijke training moet richtlijnen bevatten voor het creëren en in stand houden van een omgeving waarin de rechten uit artikel 31 het meest effectief door alle kinderen kunnen worden verwezenlijkt.

59. **Internationale samenwerking:** De Commissie moedigt internationale samenwerking aan bij de verwezenlijking van de in artikel 31 bedoelde rechten via de actieve betrokkenheid van organisaties van de Verenigde Naties, waaronder UNICEF, UNESCO, UNHCR, UN Habitat, UNOSDP, UNDP, UNEP en WHO, alsook internationale, nationale en lokale ngo's.

IX. Verspreiding

60. De Commissie beveelt de Staten die partij zijn aan om dit General Comment op grote schaal te verspreiden binnen de overheids- en bestuurlijke structuren, onder ouders, andere verzorgers, kinderen, beroepsorganisaties, gemeenschappen en het maatschappelijk middenveld in het algemeen. Alle verspreidingskanalen, met inbegrip van de gedrukte media, het internet en de eigen communicatiemiddelen van kinderen, moeten worden gebruikt. Dit vereist vertaling in de relevante talen, waaronder gebarentaal, braille en gemakkelijk leesbare formats voor kinderen met een handicap. Het vereist ook het beschikbaar stellen van cultureel geschikte en kindvriendelijke versies.

61. De Staten die partij zijn worden ook aangemoedigd om volledig verslag uit te brengen aan de Comité voor de Rechten van het Kind over de maatregelen die zij hebben genomen om de volledige tenuitvoerlegging van artikel 31 voor alle kinderen te bevorderen.

¹⁸ General Comment nr. 1 (2001) over de doelstellingen van het onderwijs.